

กระดานข่าวงานวิจัยใช้ได้จริง :

พืชอาหาร พืชสมุนไพร

รามใต้

กลุ่มวิจัยพฤกษศาสตร์และพันธุศาสตร์พืช
สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร
ประจำเดือนเมษายน ๒๕๖๔

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Ilex wallichii* Hook.f. วงศ์พืช: Aquifoliaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์:

ไม้ต้นหรือไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 3-25 เมตร ความยาวรอบลำต้นประมาณ 15-20 เซนติเมตร ดอกแยกเพศอยู่ต่างต้น เปลือกไม้และกิ่งเป็นสีออกขาวถึงสีเทา มีผิวเกลี้ยง กิ่งมีช่องอากาศกระจายอยู่ทั่วไป หน่อ ใบ เป็นรูปแถบสามเหลี่ยมขนาดเล็ก ผิวเกลี้ยง ใบ เรียงสลับ ค่อนข้างเหนียวคล้ายแผ่นหนัง แผ่นใบด้านบนมันวาวและมีสีเขียวเข้ม แผ่นใบด้านล่างมีสีเขียวอ่อน ผิวใบเกลี้ยง ใบรูปรี รูปรีขอบขนาน หรือรูปไข่กลับ ยาว 4-12 เซนติเมตร กว้าง 2.5-6 เซนติเมตร โคนใบรูปลิ้น ขอบใบเรียบ ปลายใบมน เว้าตื้น หรือเรียวมน เส้นกลางใบด้านบนลึกเป็นแฉ่ง ด้านล่างโค้งนูน เส้นใบด้านข้างมี 5-10 คู่ เรียงค่อนข้างตรงกันข้ามถึงเรียงสลับ พื้นที่ระหว่างเส้นใบค่อนข้างกว้าง วางขนานขึ้นและวนกลับก่อนถึงขอบใบ เส้นใบเห็นชัดเจน เส้นใบย่อยเป็นลายตาข่ายกว้าง เห็นค่อนข้างชัดทั้งใบด้านบนและด้านล่าง ก้านใบเกลี้ยง ยาว 0.3-0.8 เซนติเมตร ช่อดอก เดี่ยว ออกตามซอกใบ แบบช่อกระจุกเชิงซ้อนแยกเป็น 3-แขนง ก้านช่อดอกเกลี้ยง ยาว 20-25 มิลลิเมตร ก้านช่อแกนที่สองมีขนสั้นนุ่ม ยาวถึง 10 มิลลิเมตร หรือสั้นเห็นไม่ชัดเจน และแกนที่สามยาวถึง 5 มิลลิเมตร บางครั้งไม่ปรากฏก้านช่อแกนที่สองและสาม ก้านช่อแรกอาจยาวกว่าหรือสั้นกว่าแกนที่สองหรือแกนที่สาม ดอกสีขาวออกเดี่ยว ใบประดับติดที่ฐานช่อดอก รูปคล้ายสามเหลี่ยม ผิวเกลี้ยง ติดทน ดอกเพศผู้ มีกลีบเลี้ยงและกลีบดอกอย่างละ 4-6 กลีบ กลีบเลี้ยงรูปไข่ออกกลม ผิวเกือบเกลี้ยง ขอบเป็นขนครุย กลีบดอกรูปขอบขนาน ยาวประมาณ 2 มิลลิเมตร เกสรเพศผู้ 4-6 อัน ยาวกว่ากลีบดอก รังไข่ที่ไม่เจริญรูปจาน มีจะงอย ก้านดอกเพศผู้สั้นกว่า 2 มิลลิเมตร ผิวเกือบเกลี้ยง โพลฟีลล์ติดที่ฐานก้านดอก ผิวเกลี้ยง ดอกเพศเมีย มีกลีบเลี้ยง 4-6 กลีบ เป็นแฉกรูปเกือบกลม ฐานซ้อนเหลื่อมกัน ผิวเกือบเกลี้ยง ขอบเป็นขนครุย กลีบดอก 10-12 กลีบ รูปขอบขนานแคบ ยาวประมาณ 1 มิลลิเมตร เกสรเพศผู้เป็นหมันไม่ปรากฏ รังไข่รูปกลมแบน ผิวเกลี้ยง ไม่มีก้านชูเกสรเพศเมีย ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่มหรือเป็นรูปจานหนา ติดทน ก้านดอกเพศเมียยาว 2-2.5 มิลลิเมตร ผิวเกลี้ยงหรือเกือบเกลี้ยง โพลฟีลล์ติดที่ฐานก้านดอก ผิวเกลี้ยง ผล กลมแบน เส้นผ่านศูนย์กลาง 5-10 มิลลิเมตร สีออกเขียวเหลือง และเป็นสีชมพูออกม่วงหรือขาวม่วงเมื่อสุก ผิวเกลี้ยง ผลแห้งเป็นร่องกว้าง เมล็ด มี 10-13 ไพรีน ด้านหลังเป็นร่องตื้นตามยาวและมีสันบาง ด้านข้างเรียบ

การกระจายพันธุ์: มีรายงานการกระจายพันธุ์ในแถบอินโดจีน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อินเดีย

สภาพนิเวศ: เจริญเติบโตในพื้นที่ดิบผสมป่าผลัดใบ ป่าละเมาะ ป่าพรุ ริมลำธาร พบในพื้นที่ไม่สูงจากระดับน้ำทะเลมาก

ศักยภาพทางสมุนไพรและอาหาร: โดยพบว่าพืชส่วนใหญ่ในสกุล *Ilex* L. มีสารคาเฟอีนในใบสูง นิยมนำมาใช้ชงชาดื่ม รวมทั้งมีการสกัดสารจากทุกส่วนของพืชทั้งเปลือกไม้ เนื้อไม้ ราก ใบ หรือผล เพื่อใช้ประโยชน์ทางยา

แนวทางในอนาคต: เป็นพืชที่น่าจะศึกษาศักยภาพทางการขยายพันธุ์ปลูก เพื่อใช้ศึกษาต่อยอดการใช้ประโยชน์ทางอาหารและทางสมุนไพร